

ԻՐԱՆԻՆԻԱՆԻԹԻՆԷ

ՈՒՍՈՒՄԵՆԵՆ

ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ — Լուսոյ եւ ջերմութեան էութիւնը:
ԲՆԱՊԵՏԱԿԱՆ — Սքանչելիք ծուլ:
ՀՆԱԽՕՍԱԿԱՆ — Պերսոնալտայ սեպագիրը:
ՄԱՆԵՆԱԳՐԱԿԱՆ — Հիմնարկ դարձ շորս նայ
պատմագրութեանց ժամանակները:

ԲՈՐՈՅԵԿԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎՆՆՊ — Գաւսեանեան:

ՈՒՆԻՎԵՐՍԻԹԵ

ՆՈՐԱՎՈՒՐՔ — Աշխարհի ամենամեծ հետազոտող: —
Նոր միտքականը:
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ — Միջնորդ հետազոտելու մեջնոց: —
Խնամող գործածութիւնը:
ՄԱՆՈՐԱՎՈՒՐՔ — Ժողով հրապարակաբար: — Հարաւային
Ափիկէի աղանձակի բերքը:

ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԵՄԱԲԱՐՈՅ

ՊՈՒԼԿԱՐՈՅ ԽՆԻՐԻՐ

ՈՒՍՈՒՄԵՆԵՆ

ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԼՈՍՈՒՆ ԵՒ ԶԵՐԿՈՒԹԵԱՆ ԷՈՒԹԻՆԷ

Ո. ԼՈՍՈՒՆ

Լրեգական գլխաւոր պարգեւները՝ զոր
երկրաբանական կը շնորհէ, եւ լոյս եւ ջերմու-
թիւն: Առանց ասոնց երկրի մակերեսութիւն վրայ
կեանք չէր ըլլար, շարժում չէր երեւար, եւ
երկրի իւր երկայն ծամբան տիեզերաց անհուն
ու անյաւ անընդհատ մէջ իրբեւ թանձրամար-
մին մեռեալ հողագունդ կը կատարէր: Կենդա-
նատու արեւը մարդու սիրտը կ'ուրախացնէ
եւ միտքը կը զուարթացնէ, եւ մեր ներքնայն
հետ խորհրդաւոր յարաբերութեան մէջ է:
Արդէն Պլինիոս երեց գեղեցիկ բացատրած էր
զայս. «Արեգակը, կ'ըսէ, երկնից տիրութիւնը
կը փարատէ, եւ մարդու սրտին մօպերը կը
պարգէ՛», Արեգակը կապուած է երկնային տիրեւ
ծառագայիլ արձակած ժամանակ մարդու սիր-
տը գոհութիւն կը զգայ, թէ եւ ի ներքուստ
միջկայսը աշկոծ ըլլայ: Արեգական լոյսն ու
ջերմութիւնն ըստ շափու առատութեան՝ ազ-
գաց մտաւար եւ հոգեկան կենաց վրայ մեծապէս
կ'ազդեն: Հարաւայնաց զուարթ՝ բայց դիւրա-
բորբոք բնութիւնը հիւսիսայնաց Եանր՝ բայց ի
ներքուստ հեղաճմարտը բնութեան զարմանալի

ընդդիմապատկերն է: Ըստ ամենայնի նշյոն կը
տեսնուի նաեւ ազգաց գաղափարաց բացա-
տրութեան՝ գրականութեան մէջ, որ ազգի մը
մտացն ու հոգեւոյն որպիսութեան ամենալաւ
յայտարարն է: Այն պատկերները՝ զոր հարաւ-
ային երեւակայութիւնը կը ծնանի, զուարթ են
եւ զուարթագին՝ իրեն գունագեղ փայլուն
թիթեռնիկն. իսկ հիւսիսային գրականութիւնն
մեր առջեւ կ'եղէ ծանր, ահաւել ու սպառնա-
կան առաւելներով ու զրոյցներով, պնդեալ որ
գրեթէ ամէն կողմ տիրազգած պատկերներ
յերեւան կ'եղեն, եւ նոյն իսկ ուրախութիւնն
այն ատեն միայն կ'երեւայ, երբ ընդդիմակաց
ցառաց հետ համեմատութիւն կ'ըլլուի: Այսպէս
ազգի մը նոյն իսկ գրականութիւնը գաղտնի
յարաբերութեան մէջ է իւր բնականայն ար-
ձակուող արեւուն լուսոյն տեւողութեան ու
սաստկութեան հետ:

Լուսոյ գաղտնի մոգութեան հետ լուսար-
ձակ ճառագայիլից գաղտնի բնութիւնն ու էութե-
թիւնը սերտ յարաբերութեան մէջ է: Եւ իրօք,
ի՛նչ է լոյսն ըստ իւր բնութեան: Մարդս լուսոյ
ճառագայիլն ո՛ր զգալ, ո՛ր շօշափել եւ ո՛ր իսկ
ընդդէմ սոցորական բացատրութեան խօսելով,
տեսնել կրնայ: Ուրեմն բնագիտի մը, որովհե-
տեւ լոյսն յիմքեան տեսնել բնաւ չի կրնար,
ուրիշ բան չի մտար, եթէ ոչ այս աննոսր չի
ազդեցութիւններէն անոր ճշմարիտ բնութիւնն
հետեւեցնել: Բայց թէ այս դէպքիս մէջ որ-
պիսի գծաւարութեանց յաղթել հարկ կ'ըլլայ,
կրնանք այսօրուս օրս մեր ունեցած ծանօթու-
թեանց գագաթինն ըստ բաւականի որոշ դիտել:
Թէ լոյսն յիմքեան նրբագոյն եւ անօրա-
գոյն բան մը պիտի ըլլայ, հետոյ ալ անծա-
նօթ չէր: Բիւրաւոր ճառագայիլներ առանց
ընդդիմահարելու կամ իրարու խառնուելու
ասղան փոքրագոյն ծակէն կ'անցնին. եթէ արեւ-
գական ճառագայիլներն ամենամեծ ժողովող կամ
պրիշ ոսպով (verre ardent) ամենազգայուն
կշռորդի մը նմարին մէկ կէտին վրայ ժողովն,
զոյցն ծանրութիւն մ'իսկ չեն ցուցնէր. նոյն-
պէս ճառագայիլից բախման շոյրթին անգամ չի
զգար այնպիսի զգայուն գործարան մը, որպիսի
է մարդու աշէր:

Այսպիսի պարագայից մէջ բնական չէր
որ Դեւտոն՝ անգլիացի մեծանուն բնագէտը՝ լոյսն
իրեն յանաՀման անօրս ու նուրբ եւ ան-
կշռելի նիւթ մ'անուանէր, որ լուսատու մարմնէն
ամէն ուղղութեամբ կը տարածի: Ըստ այսմ ան-
ուութեան՝ մեր արեգական անդադար լուսոյ անօ-

¹ Coeli tristitiam discutit sol et humani nubila
animi serenat.